

Rektor

Universitetskanslersämbetet
registrator@uka.se

Beslut om Karolinska Institutets svar på remiss Nationell sammanställning av lärosätenas arbete med att främja och värna den akademiska friheten (dnr 111-0127-23)**Beslut**

Beslutas att Karolinska Institutet (KI) avlämnar bifogat yttrande (bilaga 1) där KI:s svar framgår vid respektive fråga.

Ärendet

Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 2023 givit Universitetskanslersämbetet (UKÄ) i uppdrag att sammanställa lärosätenas arbete med att främja och värna den akademiska friheten och en kultur som tillåter fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning. Sammanställningen ska inkludera en sammanfattande nationell bild och en internationell utblick. Denna remiss ingår i den nationella bilden tillsammans med en enkätundersökning som riktar sig till forskande och undervisande personal. UKÄ ber att mottagarna av denna remiss besvara de frågor som anges i bilaga 1. KI har beretts möjlighet att avge yttrande.

I ärendets beredning har ledande befattningshavare och utbildningsansvariga vid institutioner deltagit.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad prorektor Martin Bergö i närvaro av universitetsdirektör Veronika Sundström efter föredragning av verksamhetscontroller Björn Forslöv. Närvarande var också Medicinska föreningens ordförande Lovisa Hagenfeldt.

Martin Bergö

Björn Forslöv

Delges:

registrator@ki.se

remisser@ki.se

Bilaga 1 Remissfrågor och KI:s svar

Bilaga 2 KI Strategi 2030

Bilaga 3 Seminarium program Akademisk frihet KI 12 maj 2022

Bilaga 4 KI:s pedagogiska grundsyn

Bilaga 5 Award HR Excellence in Research (Section 1 and 2)

Bilaga 6 Årsrapport vetenskapligt ombud 2022

Bilaga 7 KI:s Etikråds yttrande i fallet Jonas F Ludvigson

Bilaga 1. Remissfrågor och KI:s svar

1. Redogör för lärosätets eget arbete med att främja och värna en kultur som tillåter fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning, i enlighet med bestämmelsen i högskolelagen (ca 3-4 sidor).

KI:s svar

Karolinska Institutet (KI) är ett av världens ledande medicinska universitet. KI:s vision är att driva utvecklingen av kunskap om livet och verka för en bättre hälsa för alla. I Sverige står KI för den enskilt största andelen av den medicinska akademiska forskningen och har det största utbudet av medicinska utbildningar. Verksamheten bedrivs i huvudsak vid 22 institutioner. Det totala antalet helårsstudenter (HST) på grundnivå och avancerad nivå, uppgick 2022 till 6 629. Antal doktorander 2022 var 2 163 personer. År 2022 hade Karolinska Institutet 5 447 personer anställda vilket motsvarar 4 867 helårsarbetskrafter, varav ca hälften i någon akademisk roll.

Karolinska Institutet (KI) vill understryka att främjande och värnande om den akademiska friheten är en förutsättning för hög kvalitet i utbildning på såväl grundnivå, avancerad nivå som forskarnivå samt forskning. Ett etiskt och ansvarsfullt förhållningssätt är i sin tur en förutsättning för att studenter och forskare ska kunna utföra sina uppgifter under akademisk frihet. KI:s utbildning och forskning genomsyras av uppmuntran till kritiskt tänkande och ett etiskt förhållningssätt. Exempel utvecklas nedan i denna bilaga och stöds med bilagor 2-7.

KI:s övergripande värderingsarbete för att främja och värna akademisk frihet

KI:s Strategi 2030

I KI:s Strategi 2030 (bilaga 2) slås fast att en övergripande målsättning är "Ett etiskt förhållningssätt, akademisk frihet, kritisk reflektion, hög kvalitet och höga ambitioner ska genomsyra och utgöra ett fundament för all vår verksamhet. Det innebär att vi år 2030 är ett universitet med ett proaktivt förhållningssätt inom etik,

en tydlig och väl kommunicerad värdegrund och ett starkt förtroende och varumärke. Vi sätter den enskilda studenten och medarbetaren i första rummet och säkerställer förutsägbarhet, transparens och medinflytande.”, (sid 8, Strategi 2030).

Värdegrunden innefattar att: ” KI står bakom de grundläggande värderingar som många europeiska universitet har enats om i Magna Charta Universitatum. Här fastslås vikten av autonomi och akademisk frihet. Universiteten ska stå emot påtryckningar från omvärlden och försvara utbildningens och forskningens frihet, integritet och kvalitet”, (sid 12, Strategi 2030).

Akademisk frihet utvecklas vidare på sid 19 i Strategi 2030: ”Akademisk frihet är en självklar utgångspunkt för KI och en förutsättning för att en mångfald av perspektiv ska kunna mötas. Med akademisk frihet följer också ett ansvar. Det handlar om att lärare eller forskare ska exponera sina idéer och resultat för andra. Det handlar också om att man som lärare och forskare ska ta sig tid att granska andras vetenskapliga arbete. Akademisk frihet och ansvaret som forskare hänger också samman med kritisk och etisk reflektion. Vi ska i dessa frågor vara med och driva den internationella debatten med syfte att belysa ”etiska gråzoner” i medicinsk forskning. Arbetet ska böttna i och hänga samman med arbetet i KI:s interna etikråd.” [KI Strategi 2030](#)

Rektors tal till blivande professorer

Vid professorsinstallation den 12 oktober i 2023 i Aula Medica talade rektor Annika Östman Wernerson till de nyutnämnda professorerna om bland annat akademisk frihet (översatt från engelska):

”...Titeln professor kommer med både möjligheter och ansvar. Du har nu möjlighet att till fullo dra nytta av de resurser och den grund för framgång som Karolinska Institutet strävar efter att tillhandahålla. Vi uppmuntrar dig att driva dina egna idéer och att vårda dina egna intresseområden, såväl inom forskning som utbildning. Detta är kärnan i akademisk frihet. Akademisk frihet handlar också om friheten att ha olika åsikter. Att vara öppen för andras åsikter. Förmågan att lyssna och tänka om. Att ha ett fritt sinne innebär

också att man lämnar utrymme för tvivel... Som professor har du ett ansvar för att föra samman olika synpunkter – för att säkerställa en rikedom av perspektiv på vårt campus – och för att uppmuntra till kritisk och etisk reflektion hos dina studenter....”

Symposium om akademisk frihet

Event: Den 12 maj 2022 arrangerade KI ett seminarium på temat akademisk frihet och internationella samarbeten, med både inhemska och internationella talare (bilaga 3). Symposiet vände sig både till den externa och interna delen av auditoriet och lade vikt bland annat vid det personliga ansvaret i det egna akademiska arbetet, såväl som i samverkanssituationer. ”Det räcker inte med att ta fram nya riktlinjer utan detta måste botten i ett personligt ansvar”, sade KI:s (dåvarande) rektor Ole Petter Ottersen. [Seminarium KI 12 maj 2022 akademisk frihet internationella samarbeten](#)

Ansvarsfull internationalisering

Utrikesdepartementets rekommendationer, dialog med SUHF:s rådgivande grupp för globala relationer (som f ö KI initierade under 2022) samt regelbundna kontakter med relevanta myndigheter skapar möjlighet att agera på ett internationellt ansvarsfullt sätt. KI erbjuder personal, studenter och forskare resurser och verktyg för att öka medvetenheten och det praktiska arbetet med ansvarsfull internationalisering. Information finns på KI:s medarbetarportal Medarbetare (ki.se) [Resurser för ansvarsfull internationalisering](#)

Internationaliseringsnämnden vid KI bedömer nyttan och riskerna för universitetsövergripande samarbeten och som en del av kvalitetssäkringsarbetet ses alla partnerskap regelbundet över. Kontinuerlig utvärdering av både nya och pågående samarbeten är viktigt. Se även fråga 2b. [KI Internationaliseringsnämnd](#)

Etikrådet

Etikrådet vid KI består av interna och externa ledamöter. Rådet verkar för att en diskussion om etik förs inom KI, är en kunskapsbank, samt verkar för att KI:s hantering av etiska frågeställningar står i god överensstämmelse med omvärldens värderingar och de som råder,

eller ska råda inom KI. (Etikrådet tog även ställning i frågan Jonas F Ludvigson som beskrivs i exempel under fråga 3). [KI Etikråd](#)

KI:s vetenskapliga ombud

Ombudet ska bidra till att säkerställa KI:s ambition för en forskningsverksamhet som håller hög kvalitet och bedrivs enligt god forskningssed samt i beaktande av god forskningsetik och med god forskareetik. En god forskningsetik tar bland annat sikte på att verksamheten bedrivs i linje med de forskningsetiska deklARATIONERNA och forskareetik tar bland annat sikte på frågor som rör medförfattarskap och intressekonflikter. Ombudet är inte en del av KI:s linjeorganisation och har inte andra uppdrag som kan inkräkta på integritet eller oberoende. Det vetenskapliga ombudet är ordförande i KI:s etikråd.

KI:s arbete för vetenskapligt förhållningssätt och kritiskt tänkande på flera nivåer inom utbildning och forskning

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

För att stärka studenternas förståelse för och praktik av akademisk frihet spelar utbildning om etik en avgörande roll. Genom etikundervisningen får studenterna en ökad medvetenheten om etiska normer, de utvecklar sitt kritiska tänkande och får en förståelse för konsekvenser av handlingar och beslut. De får även verktyg för att hantera de etiska konflikter och dilemman som kan uppstå i den akademiska miljön. Genom att integrera etik i utbildningen stärker man därför studenternas förmåga att utöva sin akademiska frihet på ett informerat, ansvarsfullt och respektfullt sätt.

Genom KI:s regelbundna granskning av utbildningarna, programutvärderingar, görs uppföljningar av mål som anges för respektive examen. På kursnivå görs uppföljning av studenternas upplevelse genom en av de obligatoriska frågorna i den avslutande kursvärderingsenkäten:

- Jag uppfattar att kursen har stimulerat mig till ett vetenskapligt förhållningssätt (t ex analytiskt och kritiskt tänkande, eget sökande och värdering av information)

KI:s pedagogiska grundsyn tar sin utgångspunkt i universitetets värdegrund och ett av de perspektiv som anges avser psykologisk trygghet. "För att ge bästa möjliga förutsättningar för lärandet och utveckling av akademiskt lärarskap är det av största betydelse att etablera en trygg och tillåtande arbets- och lärandemiljö. I en psykologiskt trygg lärandemiljö känner både studenter och lärare att man kan presentera idéer, ställa frågor, ventilera bekymmer eller erkänna misstag utan risk för att bli straffad, förlöjligad eller förödmjukad. Kort sagt en miljö som deltagarna uppfattar som säker och trygg för interpersonellt risktagande." (bilaga 4)

Den enskilde läraren lämnas stor frihet i att designa sina lärandeaktiviteter, system för olika upplägg mm. Lärare arbetar i anknytning till flera forskargrupper och kan fritt skapa samarbeten mellan grupper, både inom och utom den egna institutionen och universitetet. När det gäller examensarbete lämnas stor frihet till både handledare och studenter att utveckla frågeställningar och hypoteser och designa projekt.

Nedan beskrivs exempel från två institutioner:

Institution 1: Vid institutionen arrangeras bland annat interna diskussionsforum inom det egna lärarlaget men även i bredare grupperingar. Institutionen arrangerar årligen workshops och bjuder in programansvariga och lärare med särskilt intresse för det aktuella fokusområdet. Föregående år fokuserade dessa på generativ AI och psykologisk trygghet.

Institution 2 (kurs i vetenskaplig metodik): I kursen finns en aktivitet där studenterna reflekterar om bland annat faran med auktoritetstro och diskuterar när det är (och inte är) konstruktivt att ifrågasätta etablerade sanningar. Studenterna söker fritt ämne för examensarbete utifrån eget intresse och väljer metodik tillsammans med handledare.

Utbildning på forskarnivå

En förutsättning för att med stor frihet kunna använda sina kunskaper och tillämpa dem för forskningsändamål är att stå på en forskningsetisk grund. Alla KI-doktorander ska genomgå en kurs i

grundläggande forskningsetik. Därutöver kan doktorander behöva ytterligare forskningsetisk utbildning beroende på forskningens inriktning, till exempel t.ex. forskning inom global hälsa, stamcellsforskning, registerforskning, forskning som involverar barn, eller forskning som involverar djurförsök. Syftet med en kurs i forskningsetik för doktorander är att den forskarstuderande:

- ska få förståelse för centrala forskningsetiska teorier, principer och riktlinjer och därmed få möjlighet att reflektera över etiska aspekter av den egna forskningen,
- ska få förståelse för vad som är god vetenskap samt var gränserna går för vad som är etiskt oacceptabel forskning både vad gäller forskning på människor och djur, samt vad som gäller för forskarens egen hederlighet,
- utvecklar ett forskningsetiskt förhållningssätt inom sin egen forskning, gentemot andras forskning och det omgivande samhället.

Läs mer: [Forskningsetik för doktorander](#)

Utbildning för forskargrupsledare

Enligt KI ska all verksamhet "präglas av ett gott ledarskap, medarbetarskap, delaktighet, öppenhet, jämställdhet och mångfald samt omsorg om miljön, såväl som den inre som den yttre". Kursen Ledarskap för forskargrupsledare vänder sig till forskargrupp- och teamledare med minst två medlemmar i sin grupp. Syftet med kursen är att ge forskargrupp- och teamledarna möjlighet att lära sig vilka ansvar och roller som åligger en forskargrupp- eller teamledare samt att erhålla verktyg och förhållningssätt som gynnar skapandet av en arbetsmiljö som ger de bästa förutsättningarna för innovativ och nyskapande forskning.

En central och mycket uppskattad del i kursen är arbetet i "backstagegrupper". Kursdeltagarna deltar i coaching i små grupper där de får möjlighet att diskutera utmaningar, komplexa situationer och frågeställningar relaterat till deras position som forskargruppleddare. Coachingen sker under trygga och konfidentiella former och med ett strukturerat arbetssätt. Sammantaget skapar

denna kurs en grund för en trygg, kreativ och öppen forskningsmiljö.

[Kurs för forskargrupsledare](#)

[Certifiering, utmärkelser mm](#)

KI har tilldelats utmärkelsen "HR Excellence in Research" (bilaga 5) som återspeglar universitetets åtagande att kontinuerligt utveckla sin personalpolitik i linje med europeiska stadgan för forskare. Utmärkelsen utges inom ramen för Human Resources Strategy for Researchers (HRS4R) och förutsätter implementering av stadgan EU Charter & Code. Den innehåller principer och krav, bland annat forskningsfrihet (research freedom). KI har genomfört och kommer att genomföra flera aktiviteter för att stärka forskningsfriheten för universitetets lärare och forskare. Detta arbete pågår och KI kommer under 2025 att utvärderas av EU-kommissionen. [Human Resources Strategy for Researchers HRS4R](#)

2. Hur vanligt är det att den akademiska friheten på lärosätet utmanas (ca 1-2 sidor)

- a) internt, dvs. i situationer som uppstår inom lärosätet?
- b) externt, dvs. genom påverkan av aktörer utanför lärosätet?

KI:s svar

- a) Det är relativt ovanligt. Det kan förekomma att oenighet om forskningsresultat mellan kollegor vid lärosätet når en nivå som kan upplevas som begränsande för någon part. Om ärendet anmäls för oredlighet utan rimlig grund skulle det kunna klassas som en akademisk begräsning för den anmälde. Varje ärende är unikt och det kan ta lång tid att utreda. Sammantaget är dock anmälningar och utredningar om oredlighet en förutsättning för att upprätthålla kvalitet och förtroende för forskningen. I det vetenskapliga ombudets årsrapport 2022 (bilaga 6) beskrivs några exempel som kan sägas ha utmanat den akademiska friheten, bland annat ett etikprövningstillstånd som anmäldes anonymt, tre diskussioner om eventuell oredlighet varav rektor beslutat att skicka ett ärende vidare till Npof.

b) Det finns flera sorters hot från aktörer utanför lärosätet och det inkluderar även den typ av anmälan som nämns i a) ovan men från extern kollega.

Kontinuerliga utmaningar mot den akademiska friheten

Flera sorters hot mot djurförsök

Yttre hot mot verksamhet eller personal som hanterar försöksdjur är konstant men lågintensivt. Med interna resurser försöker KI vara vaksamt och hålla en beredskap för eventuella händelser som skärper hotbilden. Det har förekommit demonstrationer i campusområdets närhet vilket har tillåtits.

Den utfasning och begränsning i användning av djurförsök som kan bli en följd av beslut i EU kan också ses som begränsning i den akademiska friheten om man jämför med länder och regioner utanför EU som inte omfattas av besluten.

Omvärldsläget orsakar begränsningar i internationella samarbeten

KI har många internationella samarbeten. I ett skärpt säkerhetspolitiskt läge har både EU och Sverige som nation begränsat möjligheterna för forskningsutbyte med krigförande länder eller länder som kan uppfattas som ett säkerhetspolitiskt hot. KI följer UD:s rekommendationer men KI måste också ha beredskap att ta särskild ställning avseende vissa geografiska områden när det gäller att begränsa forskningsengagemang och/eller avråda för utbildningsresor och dylikt.

Det finns också en olycklig trend i flera länder med skärpta, mer eller mindre auktoritära begränsningar i HBTQ-rättigheter vilket begränsar möjligheten både för resor och personligt engagemang samt möjligheten att fritt välja forskningsperspektiv.

Informationssäkerhet och ökande cyberhot

Cyberhoten kan delas in i två huvudkategorier – försök att stjäla information respektive att utsätta organisationen för olika typer av sabotage. Båda dessa former har ökat på senare år enligt enig expertis. I vissa fall står stater bakom hoten, i andra fall är det enskilda individer eller grupperingar. Det har förekommit att epost-

och webb-traffic mellan KI och omvärlden tillfälligt har begränsats av säkerhetsskäl.

3. Ge exempel på när den akademiska friheten på lärosätet har utmanats internt respektive externt. Beskriv konkret hur lärosätet agerade för att värna den akademiska friheten i de situationerna och vilka lärdomar som dragits (ca 3-4 sidor).

KI:s svar

Exempel på utmaningar och agerande för att bemöta dessa

Ett pressat samhällsklimat kan begränsa den akademiska friheten. Under pandemin blev pressen på den akademiska friheten tydlig då flera forskares åsikter möttes av hot och trakasserier. I flera fall med resultatet att de övergav sina forskningsområden. Andra hot ruvar i en allt starkare styrning av forskningsfinansieringen mot ämnen och teman som anses ha högre status än andra. Detta riskerar att bli än mer påtagligt i extraordinära situationer där krav på snabb tillämpning växer. I detta sammanhang är den experimentella forskningen särskilt utsatt genom den knivskarpa, internationella konkurrensen och komplexa utvecklingskedjor.

Exempel: grundforskning i motvind

Ett färskt exempel på detta men som sedan vändes till framgång är 2023 års nobelpristagare i medicin eller fysiologi, Katalin Karikó och Drew Weissman. De är inte verksamma vid KI men det är ett illustrativt exempel på hur grundforskning ibland sker i "snål motvind" innan den kommer till tillämpning. [Nyheter KI Nobelpriset i medicin eller fysiologi 2023](#)

Exempel: forskare som tystnar på grund av yttre tryck

Ett exempel som också har samband med pandemin är forskaren Jonas F Ludvigson 28 juni 2021: Nämnden för prövning av oredlighet i forskning friade KI-professor Jonas F Ludvigsson från anklagelser om fusk i samband med forskning om covid-19 och barn. Anmälningarna till nämnden gällde främst att Ludvigsson skulle ha dolt

överdödlighet bland barn under pandemins inledning, något nämnden konstaterar inte är korrekt.

Den aktuella forskningen och dess slutsatser gav upphov till en intensiv debatt, inte minst i sociala medier, och som en direkt följd av anmälningarna och uppmärksamheten upphörde Jonas F Ludvigsson med sin forskning om covid-19. Fallet fick stor uppmärksamhet även i traditionella nyhetsmedier.

[Jonas F Ludvigsson friad vetenskaplig oredlighet](#)

KI gav stöd till forskare under press

Forskaren Jonas F Ludvigsson fick offentliggjort stöd bland annat från KI:s ledning och frågan togs även upp av KI:s Etikråd som skrev ett yttrande: "Ett öppet samtalsklimat med högt i tak och där alla tankar och åsikter ges utrymme är viktigt för KI. Den yttrandefrihet vi har och tar för självklar bör karaktäriseras av sakliga och respektfulla diskussioner i tal och skrift. Den vetenskapliga diskussionen på KI måste förmå att göra skillnad på vetenskap och politik. Hot är och förblir en lagstridig handling som ska beivras. Hatiska uttalanden, trakasserier och mobbning är en arbetsmiljöfråga på alla arbetsplatser inklusive universiteten. Vi beklagar det hårdnande debattklimatet i Sverige både inom och utanför den akademiska sfären, som skrämmer forskare till tystnad". (Hela yttrandet bifogas som bilaga 7).

KI stödjer akademisk frihet internationellt

KI har även agerat för den akademiska friheten i omvärlden. Ett exempel är hur en forskare från Afghanistan kunde erbjudas en tjänst vid KI. Karolinska Institutet är sedan 2015 medlem i nätverket Scholars at risk, en organisation som erbjuder skydd för forskare vars liv är i allvarlig fara. Forskaren har nu kunnat fortsätta att publicera vetenskapliga artiklar, och kan även åtnjuta friheten och utbytet med kollegor, även om oron för familj och vänner i hemlandet finns där hela tiden. En privat stiftelse bidrog genom en donation med finansiering till tjänsten. [Scholars at Risk – skydd för den akademiska friheten](#)

Till stöd för fängslade forskare utomlands

Vid KI:s promotionshögtid i Stadshuset den 15 maj 2023 talade rektor Annika Östman Wernerson till promovendi och berörde bland annat fallet Ahmadreza Djalali (översatt från engelska):

"... Låt mig påminna om att Ahmadreza Djalali, KI-alumn och svensk medborgare har suttit fängslad i Iran i sju och ett halvt år, dömd till döden efter en rättegång mycket långt ifrån rättssäker och rättvis. KI kommer att fortsätta arbeta aktivt och ihärdigt för att ta hem Ahmadreza till sin familj här i Sverige! Tyvärr är den akademiska friheten på reträtt i många länder..."

4. Har lärosätet några ytterligare synpunkter som rör den akademiska friheten (max 2 sidor)?

KI:s svar

Ytterligare synpunkter och perspektiv på den akademiska friheten

Den akademiska friheten kan begränsas av flera faktorer som riskerar att påverka lärosätena, dess medarbetare och studenter och därmed samhället, negativt om de aggregeras och/eller samverkar. Utöver de exempel som nämnts ovan kan även nämnas:

- Ändrade geopolitiska förutsättningar,
- ägares, finansiärers eller andra beslutsfattares krav avseende, forskningsämnesområde eller utfall,
- påverkan på innehåll i kurser, utbildningsprogram eller examensarbeten,
- flera former av yttre hot och vilseledande information.

Var och en av dessa punkter är till och från föremål för diskussion eller avvägningar i högskolesektorn. Den ekonomiska och politiska verkligheten kan förändras, av flera skäl vilket kan pressa lärosäten till icke önskvärda prioriteringar.

Händelserna tidigare i år vid Karlstads universitet, där flera elever hoppade av en utbildning med hänvisning till en elevs uppträdande, fick mycket uppmärksamhet. Det blev en svår situation för

universitetet och ett beslut i en oenig disciplinnämnd. Det är svårt för ansvariga, på flera nivåer, vid lärosäten att finna vägledning hur man kan agera i sådana situationer.

När det gäller yttre hot och vilseledande information är de flesta typer av konkreta hot förbjudna i Sverige men inte på samma sätt internationellt. När det gäller vilseledande information sprids den relativt enkelt via bland annat sociala medier både i Sverige och utomlands och det är både resurskrävande och svårt att motverka.

Coronakrisen och ett i högsta grad utmanande säkerhetsläge har bidragit till att samhället med större medvetenhet måste reflektera över vad akademisk frihet innebär för universitetet och forskare – både i Sverige och internationellt. Det är viktigt att försvara den akademiska friheten i ett sådant exceptionellt läge. Det handlar både om en frihet för akademien gentemot den politiska nivån, för enskilda forskare gentemot universitetsledningarna och en frihet under ansvar – med kritisk och etisk reflektion, sakliga argument och anständig debattkultur – forskare emellan och med andra samhällsaktörer. Det är av stor vikt att medarbetare och studerande vid akademien känner trygghet i att fritt delta i samhällsdebatt och samarbeta och studera tvärvetenskapligt.